

**EXTRA
 EDITIE**

SamenGevat

Regio van twaalf naar vijftien gemeenten

Grotere regio Holland Rijnland werkt met nieuw bestuur aan krachtige strategische agenda

Voor Holland Rijnland breekt een nieuwe periode aan. Per 1 april wordt het samenwerkingsorgaan uitgebreid met drie gemeenten: Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude. Deze grote en sterke regio in het hart van de Randstad krijgt na de gemeenteraadsverkiezingen ook een nieuw bestuur. Dit gaat de komende periode een krachtige strategische agenda uitvoeren op het gebied van wonen, werken, verkeer, natuur en landschap en de Sociale Agenda.

Samen werken aan betere infrastructuur.

Holland Rijnland: drie greenports.

“Waar de Randstad tot bloei komt”. Dat is het motto van Holland Rijnland. Dit motto schept verwachtingen en om die in te lossen moet Holland Rijnland een antwoord vinden op de vraag: hoe zorgen we voor een bloeiende regio? Dat is geen geringe opgave, want de samenleving verandert continu. Ontwikkelingen volgen elkaar in snel tempo op en dat vergt veel van het aanpassingsvermogen van gemeenten. Zij moeten voor verschillende beleidsterreinen hun rol vinden in dynamische, maar complexe netwerken. Dat gaat de slagkracht van individuele gemeenten vaak te boven. Regionale samenwerking is dan een antwoord. Dankzij een stevige en ambitieuze inhoudelijke agenda speelt Holland Rijnland als vijfde regio in de Randstad een steeds

grotere rol in het krachtenspel tussen rijk, provincie en gemeenten. De aandacht mag niet verslappen. Het is, met het oog op het verkrijgen van rijksmiddelen, noodzakelijk om die positie te behouden en versterken. Ook omdat de huidige economische crisis – met grote bezuinigingen op het Gemeentefonds – een snelle uitvoering van de regionale plannen in de weg kan staan.

Nieuwe raden aan zet

Voor de nieuw gekozen gemeenteraden en colleges van de vijftien Holland Rijnland-gemeenten wacht er een strategische opdracht. Het is aan hen om onder de naam Focus 2014 één nieuwe en krachtige regio-agenda op te stellen. Met de voorwaarden die hierin worden geschapen kan Holland Rijnland de toekomst daadkrachtig en met optimisme tegemoet treden.

Keuzes

Hierbij moeten belangrijke keuzes worden gemaakt. De hoge landenschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteit van Holland Rijnland, de

sterke sociale structuur, de fraaie historische centrumstad Leiden en vele hechte gemeenschappen maken de regio tot een geliefde woonomgeving. De wereldwijde uitstraling van het bollengebied, het fraaie open landschap van het Groene Hart en de ontwikkeling van de Bio Science zetten Holland Rijnland ook internationaal op de kaart. Deze kwaliteiten zijn doorslaggevend voor de toekomstige ontwikkeling van de regio. Tegelijk vragen grote uitdagingen om oplossingen, zoals het tekort aan woningen en de gebrekkige verbindingen. Niemand is erbij gebaat als mensen en bedrijven wegtrekken. Dat vereist beleid, waarin een goede afweging wordt gemaakt tussen economische ontwikkeling en leefbaarheid. Het gaat hierbij zeker niet alleen om ruimtelijke zaken. Holland Rijnland zet ook in op onderwerpen als de kwaliteit van het onderwijs, de arbeidsmarkt en het welzijn van jeugd en gezinnen. Ook die bepalen het welzijn en de dynamiek van een regio, waar de bewoners met recht trots op kunnen zijn. ■

In deze uitgave:

Holland Rijnland: Focus 2014.....	2
Speerpunten Holland Rijnland in kaart gebracht	4
Holland Rijnland in cijfers.....	6
De historie van Holland Rijnland	8
Hoe besturen vijftien gemeenteraden en vijftien colleges de regio?	10

Noteer alvast in uw agenda: Regiocongres – 26 mei 2010

Na de vergadering van het nieuwe Algemeen Bestuur op 26 mei wordt een regiocongres gehouden voor alle raads- en collegeleden van de Holland Rijnland-gemeenten. Het programma wordt binnenkort bekend gemaakt, maar reserveert u alvast tijd in uw agenda vanaf 19.30 uur.

Focus op de toekomst – de kerntaken voor 2010-2014

Een vernieuwde regionale agenda, die de plannen van Holland Rijnland en de strategische agenda van de Rijnstreek-gemeenten samenvoegt. Een agenda bovendien waarin de nieuwe gemeenteraden zich voldoende herkennen. Dat is het doel van Focus 2014, waarover de vijftien nieuwe gemeenteraden in Holland Rijnland zich de komende maanden buigen.

Focus 2014 is het gevolg van de evaluatie van de samenwerking tussen de Holland Rijnland-gemeenten die in 2008 is uitgevoerd. Een van de belangrijkste conclusies van de evaluatie was dat de Holland Rijnland-gemeenten zich zoveel mogelijk moeten concentreren op de veertien doelen in het Programma van Afspraken uit 2002. Daarnaast is ook het verzoek van Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude om zich bij Holland Rijnland te mogen aansluiten reden voor één nieuwe strategische agenda.

Het Algemeen Bestuur heeft Focus 2014 in februari 2010 vastgesteld als 'overdrachtsdocument' voor de nieuwe raden en het nieuwe Algemeen Bestuur. Hierin staan de strategische keuzes die Holland Rijnland de afgelopen jaren heeft gemaakt.

Woningbouw en bereikbaarheid zijn nauw met elkaar verbonden.

Deze keuzes zijn verdeeld over de drie beleidsterreinen van de regio: de Ruimtelijke Agenda, de Sociale Agenda en Bestuur en Middelen.

1. De Ruimtelijke Agenda

De ruimtelijke keuzes van de regio zijn in zeven kernbeslissingen vastgelegd in de Regionale Structuurvisie Holland Rijnland. Deze zijn ook het uitgangspunt voor Focus 2014. In 2010-2014 ligt alle nadruk op uitvoering. Twee taken staan hierbij centraal:

- Het verbeteren van de bereikbaarheid.

- De bouw van 8.000 woningen.

Deze taken zijn nauw met elkaar verweven. Goede bereikbaarheid is een voorwaarde voor het bouwen van nieuwe woningen. Daarom gaat de komende periode alle aandacht naar de voorbereiding en aanleg van de RijnGouwewijn, de RijnlandRoute en de Noordelijke Ontsluiting Greenport Duin- en Bollenstreek.

2. De Sociale Agenda

Sinds de oprichting van de regio werkt Holland Rijnland aan een krachtige Sociale Agenda. Arbeidsmarkt, onderwijs en jeugdzorg zijn

Een afwisselend en mooi landschap maakt wonen en recreëren in Holland Rijnland bijzonder aantrekkelijk.

Economische sectoren als Bio Science krijgen volop ruimte in Holland Rijnland.

hierin de speerpunten. Voor de periode 2010-2014 wordt dat vertaald naar vier praktische taken:

- Het tegengaan van schoolverzuim.
- Het terugdringen van voortijdig schoolverlaten.
- Het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.
- Het verbeteren van de zorg aan kinderen en gezinnen.

3. Bestuur en Middelen

De prioriteiten op het terrein van Bestuur en Middelen zijn:

- Het eensgezind optreden van de samenwerkende gemeenten.
- Het nakomen van gemaakte afspraken.
- Goede betrokkenheid van de gemeenteraden bij de samenwerking.
- Uitvoering van de aanbevelingen van de werkgroep Boeien en Binden.

Daarmee wordt Holland Rijnland een betrouwbare partner waar rijk en provincie in willen investeren.

Aansluiting

Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude hebben bewust gekozen voor aansluiting bij Holland Rijnland. De hoofdpunten van hun agenda zijn:

- Een strategisch beleid voor het Groene Hart.

- De versterking van ecologie, toerisme en recreatie in het Plassen gebied.
- Herstructurering van bedrijventerreinen, vooral in de Oude Rijnzone.
- De Greenports Boskoop en Aalsmeer.
- Verbetering van mobiliteit en leefbaarheid.

De plannen van de Rijnstreek-gemeenten sluiten hiermee aan op de agenda van Holland Rijnland.

Van concept naar besluit

De behandeling van het 'overdrachtsdocument' Focus 2014 en de strategische agenda van de Rijnstreek in de raden van de vijftien Holland Rijnland-gemeenten moet de komende maanden leiden tot een nieuw concept waarin de plannen van de vijftien gemeenten zijn 'versmolten'. De nieuwe concept-Focus 2014 wordt op 27 oktober 2010 voorgelegd aan het Algemeen Bestuur. Deze versie bevat dan ook de 'uitvoeringsagenda', waarin de concrete inzet van middelen voor de uitvoering van de strategische agenda is opgenomen. Na de vaststelling van Focus 2014 beschikt de regio dan over één nieuwe krachtige strategische agenda voor alle vijftien Holland Rijnland-gemeenten. ■

Goed onderwijs en hulp aan jeugd en gezinnen zijn speerpunten van de Sociale Agenda.

Meer informatie over Focus 2014 op: www.hollandrijnland.net, knop Holland Rijnland, submenu Focus 2014.

Verbetering mobiliteit en bereikbaarheid

- **RijnlandRoute** – Verbetering oost-westverbinding in regio; ontlasting bebouwde kom Leiden. Ontsluiting Greenport Duin- en Bollenstreek en Locatie Valkenburg. Onderdeel Randstad Urgent.
- **Noordelijke Ontsluiting Greenport (NOG)** – Verbetering verbindingen van Duin- en Bollenstreek naar Haarlemmermeer/Schiphol/Amsterdam. Combinatie van wegverbindingen en openbaar vervoer. Aansluiting op Stedenbaan-station Sassenheim en Zuidtangent richting Schiphol/Amsterdam.
- **N207-corridor** – Verbetering bereikbaarheid Alphen aan den Rijn in richting Schiphol, Amsterdam en Duin- en Bollenstreek.
- **N11-corridor** – Verbetering oost-westverbindingen en bereikbaarheid Leiden, bedrijventerrein Grote Polder en Alphen aan den Rijn.

Goed samenhangend openbaar vervoer

- **RijnGouwelijn en Meerlijn** – *RijnGouwelijn* als sneltramverbinding Gouda – Alphen aan den Rijn – Leiden – Katwijk/Noordwijk. Hoofddrager ruimtelijke ontwikkeling. Ontsluiting locatie Valkenburg. *Meerlijn* als hoogwaardige busverbinding Leiderdorp-Leiden-Zoetermeer.
- **Zes hoogwaardige Holland Rijnland-buslijnen** en ondersteunend netwerk.
- **Aansluiting op Stedenbaan en Zuidtangent.** Nieuw Stedenbaan-station bij Sassenheim.

Locatie Valkenburg

- **Bouw 5000 woningen**, waarvan 500 in internationaal topsegment.
- Ontsluiting door RijnlandRoute en RijnGouwelijn.
- Uitgangspunt: infrastructuur klaar voordat woningen worden opgeleverd: “eerst bewegen, dan bouwen”.

Woningbouw

- **Woningbouw** – Vooral in As Leiden-Katwijk, in Oude Rijnzone, zeer beperkt in Greenport Duin- en Bollenstreek. Nadruk op binnenstedelijk bouwen en herstructurering bestaande bebouwing.

Oude Rijnzone

- Woningbouw en verbetering landschap.
- Nieuwe impuls voor bedrijfsleven door herstructurering bestaande bedrijventerreinen.
- Verbetering ontsluiting bedrijventerreinen en woonlocaties.

Kenniscluster: Bio Science Park Leiden, Ruimtevaarttechnologie (ESA / ESTEC)

- Fysieke uitbreiding en verbetering ontsluiting. Verbeteren vestigingsklimaat bedrijven.

Bedrijventerreinen

- **Nadruk op herstructurering bestaande terreinen.** Nieuwe mogelijkheden onder andere in Bio Science Park Leiden, Oostvlietpolder, Leiden, Locatie Valkenburg en in Oude Rijnzone.

Groen in Holland Rijnland

- **Groenprogramma** – Diverse groene projecten in regio ter verbetering leefbaarheid en verfraaiing landschap.
- **Versterking veenweidegebieden** door impuls voor economie en uitbreiding toeristische mogelijkheden.
- **Groene Hart** – Bevordering van de vitaliteit en leefbaarheid van kleine kernen. Versterken agrarische functie en landschapswaarden. Vergroten toeristische en recreatieve mogelijkheden, vooral van Plassengebied.

Onderwerp	Nederland	Zuid-Holland	Holland Rijnland totaal	Alphen aan den Rijn	Hillegom	Kaag en Braassem	Katwijk
Oppervlakte totaal (km²)	41.543,07	3.418,50	524,9	57,68	13,48	72,28	31,06
– waarvan land	33.728,64	2.810,23	467,58	55,06	12,91	63,45	24,56
– waarvan water	7.814,43	608,27	57,31	2,61	0,57	8,83	6,49
Inwoners, 1 jan 1999	15.760.225	3.378.770	509.482	69.322	20.674	25.228	58.827
Inwoners, 1 jan 2009	16.485.787	3.481.558	520.401	72.178	20.487	25.412	61.337
– ontwikkeling 1999-2009 (%)	4,60%	3,00%	2,10%	4,10%	-0,90%	0,70%	4,30%
– inwoners 2009 per km ² land	489	1.239	1.113	1.311	1.587	401	2.497
Inwoners 2009 naar leeftijd							
– jonger dan 20	3.933.585	830.231	126.055	17.878	4.734	6.433	16.653
– 20 t/m 64	10.080.387	2.142.966	320.397	45.307	12.383	15.301	36.311
– 65 jaar of ouder	2.471.815	508.361	73.949	8.993	3.370	3.678	8.373
– jonger dan 20	23,90%	23,80%	24,20%	24,80%	23,10%	25,30%	27,20%
– 20 t/m 64	61,10%	61,60%	61,60%	62,80%	60,40%	60,20%	59,20%
– 65 jaar of ouder	15,00%	14,60%	14,20%	12,50%	16,40%	14,50%	13,70%
Huishoudens, 1 jan 2009	7.312.579	1.578.504	226.954	30.725	8.729	9.984	23.632
– eenpersoons	35,80%	38,10%	35,70%	31,60%	30,70%	24,50%	27,70%
– meerpersoons zonder kinderen	29,60%	27,80%	28,90%	31,00%	32,40%	32,80%	28,70%
– meerpersoons met kinderen	34,50%	34,00%	35,40%	37,50%	36,90%	42,70%	43,60%
Gemiddeld huishoudinkomen 2006	€ 31.300	€ 31.400	€ 33.900	€ 33.900	€ 33.600	€ 36.900	€ 33.200
Woningen en wooneenheden 1 jan 2009	7.220.390	1.576.337	220.909	30.087	8.758	9.683	23.829
– gemiddelde woningbezetting	2,28	2,21	2,36	2,40	2,34	2,62	2,57
Personenauto's, 1 jan 2009	7.542.331	1.433.158	228.541	38.762	9.718	11.922	23.042
– gemiddeld per huishouden	1,03	0,91	1,01	1,26	1,11	1,19	0,98
Onderwijs (woongemeente, 2007/08)							
– leerlingen mbo	513.258	107.447	13.776	2.047	619	754	2.205
– leerlingen hbo en studenten wo	587.105	125.685	22.609	1.987	517	687	1.445
– mbo, hbo en wo als % van bevolking	6,70%	6,70%	7,00%	5,60%	5,60%	5,70%	6,00%
Bedrijfsvestigingen, 1 jan 2009	n.n.b.	n.n.b.	21.497	3.074	830	1.204	2.090
– werkzame personen	n.n.b.	n.n.b.	205.130	30.274	6.178	7.003	19.331
– gemiddeld per vestiging	n.n.b.	n.n.b.	9,5	9,8	7,4	5,8	9,2
Bijstandsuitkeringen, personen jonger 65							
– eind december 2008	258.780	70.720	4.680	630	140	90	380
– eind november 2009	278.030	74.690	4.960	700	140	80	440
– ontwikkeling vanaf eind 2008 (absoluut)	19.250	3.970	280	70	0	-10	60
– ontwikkeling vanaf eind 2008 (%)	7,40%	5,60%	6,00%	11,10%	0%	-11,10%	15,80%

Bronnen. Bedrijfsgegevens: Bedrijvenregister ZuidHolland Andere gegevens: CBS

	Leiden	Leiderdorp	Lisse	Nieuwkoop	Noordwijk	Noord- wijkerhout	Oegstgeest	Rijnwoude	Teylingen	Voorschoten	Zoeterwoude
	23,16	12,29	16,11	91,18	51,53	23,4	7,75	57,85	33,63	11,59	21,91
	21,86	11,67	15,71	79,45	35,47	22,59	7,18	56,64	28,65	11,17	21,21
	1,3	0,62	0,4	11,73	16,06	0,81	0,57	1,21	4,99	0,42	0,7
	117.389	24.819	21.967	27.120	25.115	15.409	20.183	19.377	32.650	22.801	8.601
	116.787	26.470	22.301	26.757	25.335	15.355	22.564	18.696	35.533	22.996	8.193
	-0,50%	6,70%	1,50%	-1,30%	0,90%	-0,40%	11,80%	-3,50%	8,80%	0,90%	-4,70%
	5.342	2.268	1.420	337	714	680	3.143	330	1.240	2.059	386
	24.399	6.663	5.373	6.846	5.516	3.701	5.812	4.747	9.550	5.682	2.068
	78.247	15.504	13.286	16.291	15.839	9.192	13.036	11.170	20.707	12.924	4.899
	14.141	4.303	3.642	3.620	3.980	2.462	3.716	2.779	5.276	4.390	1.226
	20,90%	25,20%	24,10%	25,60%	21,80%	24,10%	25,80%	25,40%	26,90%	24,70%	25,20%
	67,00%	58,60%	59,60%	60,90%	62,50%	59,90%	57,80%	59,70%	58,30%	56,20%	59,80%
	12,10%	16,30%	16,30%	13,50%	15,70%	16,00%	16,50%	14,90%	14,80%	19,10%	15,00%
	61.254	11.411	9.502	10.122	11.041	6.332	9.812	7.350	14.116	9.842	3.102
	51,80%	31,50%	30,80%	23,60%	35,70%	30,80%	36,30%	23,70%	27,80%	31,70%	25,50%
	23,20%	31,60%	32,30%	32,90%	30,10%	30,80%	28,20%	34,30%	30,00%	31,60%	31,90%
	25,10%	36,80%	36,90%	43,50%	34,30%	38,40%	35,50%	42,00%	42,20%	36,70%	42,60%
	€ 30.500	€ 35.200	€ 32.900	€ 37.300	€ 35.700	€ 34.000	€ 41.500	€ 37.000	€ 37.800	€ 37.800	€ 36.400
	56.246	11.451	9.486	10.006	11.045	6.048	9.456	7.384	14.164	10.142	3.124
	2,08	2,31	2,35	2,67	2,29	2,54	2,39	2,53	2,51	2,27	2,62
	44.832	11.508	10.228	12.670	11.528	6.901	9.314	8.714	15.520	10.251	3.631
	0,73	1,01	1,08	1,25	1,04	1,09	0,95	1,19	1,10	1,04	1,17
	2.660	555	616	824	606	422	306	603	866	453	240
	11.323	711	580	618	697	403	1.206	518	1.018	656	243
	12,00%	4,80%	5,40%	5,40%	5,20%	5,40%	6,80%	6,00%	5,30%	4,90%	5,80%
	4.716	963	923	1.321	1.168	807	742	978	1.412	804	465
	58.320	11.954	8.250	7.796	13.765	4.917	6.326	6.324	12.066	5.201	7.425
	12,4	12,4	8,9	5,9	11,8	6,1	8,5	6,5	8,5	6,5	16
	2.360	200	90	100	150	70	120	60	130	140	20
	2.360	220	120	110	160	70	140	80	150	170	20
	0	20	30	10	10	0	20	20	20	30	0
	0%	10,00%	33,30%	10,00%	6,70%	0%	16,70%	33,30%	15,40%	21,40%	0%

Holland Rijnland: veel mijlpalen in korte tijd

In de betrekkelijk korte periode waarin de Holland Rijnland-gemeenten nu samenwerken, heeft de regio belangrijke mijlpalen bereikt. Hierdoor zijn de doelstellingen van het Programma van Afspraken uit 2002 steeds dichterbij gekomen. Sommige afspraken zijn al kort na de oprichting van de regio afgerond, zoals de invoering van een gemeenschappelijke woningmarkt in 2006.

“Vijf spannende, maar zeker ook zeer productieve jaren.” Dat zei Holland Rijnland-voorzitter Henri Lenferink in oktober 2009 bij de viering van het eerste lustrum van Holland Rijnland. Hierbij memoreerde hij aan een groot aantal projecten. Lenferink wees ook op een ander wapenfeit. Holland Rijnland neemt nu deel aan de belangrijke onderhandelingsstafels in de Randstad. Dat is een positie die wat hem betreft verder moet worden uitgebouwd.

** In 2006 zijn Katwijk, Rijnsburg en Valkenburg gefuseerd tot de nieuwe gemeente Katwijk. In dezelfde tijd vormden Sassenheim, Voorhout en Warmond de gemeente Teylingen. Holland Rijnland bestond hierna uit twaalf gemeenten.*

Van Programma van Afspraken naar RSV

Al rond 2000 was een aantal gemeenten in het noorden van Zuid-Holland het erover eens dat intergemeentelijke samenwerking de beste manier is om gezamenlijke problemen op te lossen. Zestien* gemeenten zetten in 2002 hun handtekening onder het Programma van Afspraken, een set van veertien strategische afspraken op het terrein van wonen, werken,

De eerste vergadering van het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland in 2004.

natuur en verkeer. Vanaf dat moment gingen zij gezamenlijk werken aan het oplossen van vraagstukken die de gemeentegrenzen overschrijden. Daarbij gaat het vooral om vraagstukken op het gebied van wonen, infrastructuur, ruimtelijke ordening en de sociale agenda. De uitgangspunten voor de samenwerking waren één woonvisie, één woonruimteverdeling, één bouwscenario, één bedrijventerreinenstrategie, één regionaal verkeer- en vervoerplan en een gezamenlijke visie als het gaat om natuur en landschap. In 2009 heeft het Algemeen Bestuur de Regionale Structuurvisie 2020 Holland Rijnland (RSV) vastgesteld, waarin de hoofdlijnen van het ruimtelijke beleid van de regio in zeven kernbeslissingen zijn verwoord.

Woningmarkt

Direct na de oprichting van Holland Rijnland werd de aandacht gericht op de vorming van één gemeenschappelijke woningmarkt en één systeem voor de verdeling van sociale woningen. Deze waren in 2006 een feit. Daarin staan keuzevrijheid van de woonconsument en het bevorderen van de doorstroming centraal. De bindings- en pas-

sendheidseisen zijn overboord gezet. Woningzoekenden maken gebruik van het woonruimteverdeelsysteem www.woonzicht.nl, dat in beheer is bij de Vereniging van Woningbouwcorporaties Holland Rijnland (VWHR). De inschrijfwaaarde – een optelsom van inschrijfduur en woonwaarde – bepaalt in grote mate welke woningzoekende het eerst in aanmerking komt voor een nieuwe woning. Of en hoe de woonruimteverdeling van de Rijnstreek-gemeenten in dit systeem wordt ingepast, moet nog worden besloten.

‘Big Five’

De regio is snel aan de slag gegaan met de projecten op het gebied van ruimtelijke ordening. De RSV gaat uit van het openhouden van de Duin- en Bollenstreek en het Veenweide- en Plassengebied. Grootschalige woningbouw wordt daarom geconcentreerd in de As Leiden-Katwijk, vooral op het voormalige vliegveld Valkenburg. Hiervoor moeten de verkeersverbindingen, vooral in oost-west richting, wel flink worden verbeterd. De ruimtelijke plannen hiervoor zijn vertaald naar vijf concrete projecten, die ook wel de ‘Big Five’ worden genoemd: de Rijn-

De vorming van een gemeenschappelijke woningmarkt was een belangrijk uitgangspunt bij de oprichting van Holland Rijnland.

landRoute (wegverbinding A4/A44 en N206 bij Katwijk), de RijnGouwelijn-West, de Greenport Duin- en Bollenstreek, de Noordelijke Ontsluiting Greenport en het Regionaal Groenprogramma.

Investeringsfonds

Om de onderhandelingspositie bij de totstandkoming van de 'Big Five' te versterken, nemen de Holland Rijnland-gemeenten een deel van de kosten voor eigen rekening. Daarvoor hebben zij een bijzondere stap gezet. Zij vormden een Regionaal Investeringsfonds, waarin zij tot 2022 een bedrag van 142,5 miljoen euro storten. Dit is uniek in Nederland. Nooit eerder hebben gemeenten op deze manier bijgedragen aan regionale projecten. Het Regionale Investeringsfonds is daarom een belangrijke mijlpaal in de jonge historie van Holland Rijnland. De gemeenten zijn solidair met elkaar, ook als een gemeente niet direct op eigen grondgebied baat heeft bij de uitvoering van een van de projecten. In februari 2010 waren drie projecten zo ver, dat het Algemeen Bestuur hiervoor geld uit het investeringsfonds beschikbaar stelde. Zo trok het Algemeen Bestuur ruim 37 miljoen euro uit voor de RijnGouwelijn-West en 20 miljoen voor het Regionaal Groenprogramma. Daarnaast krijgt de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) 10 miljoen euro voor de herstructurering van de Greenport Duin- en Bollenstreek. De GOM kon met dit geld in februari 2010 van start met haar werk.

Randstad Urgent

Een nieuw hoogtepunt voor de 'Big Five' was de toekenning van de Randstad Urgent-status voor drie van de vijf projecten in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Rijk, provincie en regio startten onder de naam Integrale Benadering Holland Rijnland een gezamenlijk onderzoek. In november 2009 waren de resultaten bekend, en dat was voor minister Eurlings reden genoeg om bijna 500 miljoen euro beschikbaar te stellen voor de RijnlandRoute en RijnGouwelijn-West. Dat is echter nog niet voldoende

om beide projecten in één keer aan te leggen. De Tweede Kamer heeft de minister daarom gevraagd in het voorjaar van 2010 met een nieuw voorstel te komen. In mei 2010 zal de provincie hierover afspraken maken met het rijk.

Sociale Agenda

Ook op het gebied van de Sociale Agenda zijn belangrijke resultaten geboekt. Een paar voorbeelden:

- Sinds 2008 maakt het Regionaal Bureau Leerplicht deel uit van Holland Rijnland.
- In datzelfde jaar sloten de Holland Rijnland-gemeenten een convenant om de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt te verbeteren.
- In 2007 en 2009 zijn belangrijke afspraken gemaakt over de verbetering van de zorg aan jeugd en gezinnen.

Veel gezondheids- en zorginstellingen zijn actief in geheel Zuid-Holland-Noord. De Holland Rijnland-gemeenten hebben daarom op het terrein van de Sociale Agenda al vanaf het begin nauw samengewerkt met de gemeenten uit de Rijnstreek. ■

Regionale Structuurvisie

Het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland heeft de plannen van de regiogemeenten vastgelegd in visies. In de zomer van 2009 heeft het Algemeen Bestuur de **Regionale Structuurvisie 2020 Holland Rijnland** vastgesteld. In dit stuk zijn de regionale toekomstplannen bijeengebracht in een samenhangend kader.

Als uitwerking van de Regionale Structuurvisie zijn enkele deelvisies opgesteld over aparte onderwerpen:

- De **OV-visie Holland Rijnland** beschrijft de plannen voor de verbetering van het openbaar vervoer in de regio, onder andere met RijnGouwelijn, Meerlijn en het Holland Rijnland-netwerk.
- De **Woonvisie Holland Rijnland** bevat de afspraken over het aantal woningen in de regio en de manieren om dat aantal te halen.
- De **Bedrijventerreinvisie Holland Rijnland** geeft de plannen weer voor de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen en de herstructurering van bestaande bedrijventerreinen in de regio.
- In het **Groenprogramma Holland Rijnland** wordt uitgewerkt hoe het landschap in de regio kan worden verbeterd met een aantal concrete projecten. Het Algemeen Bestuur heeft dit programma in februari 2010 vastgesteld.

De Regionale Structuurvisie en de deelvisies zijn te vinden op www.hollandrijnland.net onder de knoppen van de diverse beleidsvelden. ■

Toespraken over de toekomst van de Randstad, workshops over intergemeentelijke samenwerking en zelfs 'speeddaten' waren de ingrediënten van de eerste lustrumviering van Holland Rijnland op 1 oktober 2009 in het Quick Boys-stadion in Katwijk. ■

Hoe besturen vijftien gemeenteraden en vijftien colleges de regio?

Hebben de Holland Rijnland-gemeenten wel greep op de regio? In Holland Rijnland wordt de koers door 15 gemeenteraden en 15 colleges van burgemeester en wethouders bepaald. Hoe doen zij dat?

Wat is de regio Holland Rijnland?

De regio Holland Rijnland is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten in het hart van de Randstad. Een vrijwillige, maar niet vrijblijvende samenwerking op grond van de *Wet gemeenschappelijke regelingen*. In deze wet en in de Gemeenschappelijke Regeling zijn de formele spelregels vastgelegd waaraan deze samenwerking moet voldoen.

Is de regio het regionale bestuur?

Nee, de regio Holland Rijnland is geen regionaal bestuur. De colleges en de raden van de gemeenten in de regio blijven eindverantwoordelijk voor het beleid en het werk van de regio. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat naast rijk, provincie en gemeente een vierde bestuurslaag ontstaat. Voor de regio Holland Rijnland wordt uitgegaan van het principe van 'verlengd lokaal bestuur'. Dit is zichtbaar in de samenstelling van het hoogste orgaan van de regio, het Algemeen Bestuur, dat wordt samengesteld uit raads- en collegeleden van de deelnemende gemeenten.

Wat zijn de taken van de regio Holland Rijnland?

In de Gemeenschappelijke Regeling hebben de gemeenten bepaald (art. 4 en 5) wat het takenpakket van Holland Rijnland is. Deze taken liggen op het terrein van ruimtelijke ordening, wonen, verkeer en vervoer, natuur en landschap, jeugd en onderwijs, arbeidsmarktbeleid en economie. Holland Rijnland kent drie uitvoerende taken: het Regionaal Bureau Leerplicht, de Regiotaxi Leidse regio en de Urgentiecommissie Woonruimteverdeling.

Zijn er meer samenwerkingsverbanden in de regio?

Er zijn meer terreinen waarop de gemeenten in de regio – in wisselende samenstelling – samenwerken. Daar zijn aparte samenwerkingsorganisaties voor opgericht. Bijvoorbeeld:

- *De Veiligheidsregio Hollands-Midden*: Ook de regio Midden-Holland (Gouda) valt hieronder. De Veiligheidsregio heeft taken op het gebied van brandweerzorg,

rampenbeheersing, crisisbeheersing, Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en handhaving van de openbare orde en veiligheid.

- *De milieudienst West-Holland (MDWH)*: De gezamenlijke milieudienst van diverse gemeenten in Holland Rijnland.
- *De GGD Zuid-Holland-Noord*: Inclusief de regio Midden-Holland. De GGD zet zich in voor een goede gezondheidszorg die voor iedereen toegankelijk is. Daarnaast doet de GGD aan preventie, zoals het voorkomen van ziekten.
- *De Greenport Ontwikkelingsmaatschappij bv*: Voor de uitvoering van de herstructurering van het bollencomplex is door zes gemeenten deze bv opgericht. Dit is de uitvoeringsorganisatie van de herstructurering.
- *Intergemeentelijke sociale diensten*: Voor de uitvoering van enkele sociale wetten werken vijf gemeenten in de Bollenstreek samen in de ISD Bollenstreek en drie gemeenten in de Rijnstreek in de ISD Rijnstreek. Ook de gemeenten Leiden en Leiderdorp kennen één gezamenlijke sociale dienst.

Hoe is de democratische legitimiteit van Holland Rijnland geregeld?

De Holland Rijnland-gemeenten zijn samen verantwoordelijk voor de intergemeentelijke bestuursvoering. Het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur, die beide bestaan uit vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten, waarborgen de legitimatie van onderaf.

- De gemeenteraad benoemt de leden van het Algemeen Bestuur, kan deze leden ter verantwoording roepen en desnoods ontslaan. Dat geldt ook voor een lid van het Dagelijks Bestuur dat door het Algemeen Bestuur is benoemd.
- De leden van het Algemeen Bestuur hebben een actieve informatieplicht naar de eigen gemeenteraad.
- De bestuursorganen van Holland Rijnland hebben een actieve informatie- en verantwoordingsplicht naar de gemeenteraden. Hieraan wordt onder meer invulling gegeven door toezending van vergaderstukken, verslagen, besluitenlijsten, nieuwsbrieven en het organiseren van themabijeenkomsten.
- Bij belangrijke onderwerpen krijgen de gemeenteraden de gelegenheid om een reactie te geven, voor de formele besluitvorming in het Algemeen Bestuur.

Het Algemeen Bestuur

Holland Rijnland kent een 'gemengd bestuursmodel'. Dat betekent dat gemeenten zelf kiezen of zij collegeleden, raadsleden of een combinatie daarvan afvaardigen in het Algemeen Bestuur. Elke gemeente vaardigt minimaal twee personen af. Als een gemeente meer dan 20.000 inwoners telt mogen dat er ook meer zijn. Het aantal leden in het Algemeen Bestuur is echter niet van invloed op de stemverhouding. Voor elke 10.000 inwoners (afgerond naar boven) wordt één stem uitgebracht, met een minimum van twee stemmen. Daardoor kan het aantal stemmen per gemeente variëren van twee stemmen (voor kleine gemeenten) tot twaalf (Leiden). De exacte stemverhoudingen en samenstelling kunt u vinden op www.hollandrijnland.net, knop Bestuur en Organisatie, submenu Algemeen Bestuur.

Portefeuillehoudersoverleggen (PHO)

Holland Rijnland kent naast een Portefeuillehoudersoverleg Bestuur & Middelen vier inhoudelijke Portefeuillehoudersoverleggen:

- Ruimtelijke Ordening, Wonen en Natuur en Landschap
- Verkeer en Vervoer
- Jeugd en Onderwijs
- Arbeidsmarkt en Economische Zaken

Elk college van burgemeester en wethouders is in elk Portefeuillehoudersoverleg vertegenwoordigd; dit is dé tafel waar de vijftien portefeuillehouders elkaar treffen en waar feitelijk 'zaken' worden gedaan. In de bestuursfilosofie van Holland Rijnland is het politiek primaat in deze Portefeuillehoudersoverleggen gelegd. De gemeentelijke vertegenwoordigers spreken in de Portefeuillehoudersoverleggen dan ook niet op persoonlijke titel, maar namens de eigen gemeente.

Alle voorstellen die in het Algemeen Bestuur worden geagendeerd, zijn eerst in het Portefeuillehoudersoverleg besproken. De portefeuillehoudersoverleggen zijn openbaar en telkens in een ander gemeentehuis in de regio. De leden krijgen de stukken uiterlijk drie weken voor de vergadering toegestuurd. Natuurlijk staan de stukken ook op www.hollandrijnland.net. Hier staan ook de besluitenlijsten.

Het Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur van de regio wordt aangewezen uit de leden van het Algemeen

Bestuur. Voor de raadsperiode 2010-2014 heeft het Algemeen Bestuur bepaald dat de huidige voorzitter aan het nieuwe Algemeen Bestuur een voordracht doet voor samenstelling van het nieuwe Dagelijks Bestuur. Dat nieuwe Dagelijks Bestuur zal bestaan uit zes leden en een voorzitter. Deze voordracht zal de voorzitter in nauw overleg met de colleges van burgemeester en wethouders doen. Uit de drie clusters (Duin- en Bollenstreek, de Leidse Regio en de Rijnstreek) worden elk twee leden voorgedragen. Elk lid van het Dagelijks Bestuur is portefeuillehouder voor een of meerdere beleidsvelden.

Het Dagelijks Bestuur doet na advisering door het Portefeuillehoudersoverleg voorstellen aan het Algemeen Bestuur of de colleges van burgemeester en wethouders. Ook is het Dagelijks Bestuur belast met de uitvoering van besluiten van het Algemeen Bestuur.

Elk lid van het Dagelijks Bestuur is portefeuillehouder voor een of meer beleidsvelden. Het Dagelijks Bestuur vergadert gemiddeld elke veertien dagen, op het kantoor van Holland Rijnland in Leiden. Deze vergaderingen zijn niet openbaar. Van elke vergadering wordt een besluitenlijst opgesteld. De besluitenlijsten en andere informatie over het Dagelijks Bestuur is te vinden op www.hollandrijnland.net, knop Bestuur en Organisatie, submenu Dagelijks Bestuur.

Hoe verloopt besluitvorming in Holland Rijnland?

Het antwoord op deze vraag is sterk afhankelijk van het karakter van het besluit. Op hoofdlijnen is de volgende indeling te maken:

- *Het toekennen van nieuwe taken aan de regio*; uiteindelijk moet elke gemeenteraad instemmen met de wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling.
- *Het wijzigen van de Gemeenschappelijke Regeling (anders dan het toekennen van nieuwe taken)*; tien van de vijftien gemeenteraden moeten daar uiteindelijk mee instemmen.
- *Het vaststellen van strategische plannen, visies en de begroting*; het Algemeen Bestuur stellen deze vast. Maar niet nadat het Portefeuillehoudersoverleg daarover heeft geadviseerd (indien nodig in meerdere stappen) en elke gemeenteraad de gelegenheid heeft gehad haar opvattingen kenbaar te maken.
- *Regels voor woonruimteverdeling*; een meerderheid van de gemeenteraden heeft besloten het vaststellen van regels voor woonruimteverdeling over te dragen aan het Algemeen Bestuur. Voordat het Algemeen Bestuur een besluit neemt over ingrijpende wijzigingen in deze regels wordt de gemeenteraden gevraagd wat ze daar van vinden.
De gemeenten Alphen aan den Rijn,

Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout en Rijnwoude hebben deze bevoegdheid niet overgedragen. Het Algemeen Bestuur stelt wel vast hoe de regels voor woonruimteverdeling in deze gemeenten zouden moeten zijn, maar de eigen gemeenteraden gaan over de bekrachtiging hiervan.

- *Jaarrekening en andere regionale besluiten*: het Algemeen Bestuur is op grond van de Gemeenschappelijke Regeling bevoegd tot het nemen van uiteenlopende besluiten. Deze worden genomen na advisering door een Portefeuillehoudersoverleg en op voorstel van het Dagelijks Bestuur.
- *Platformfunctie*; op alle beleidsterreinen waar Holland Rijnland actief is kunnen de colleges van B en W met elkaar in de Portefeuillehoudersoverleggen met elkaar van gedachten wisselen, informatie uitwisselen, afspraken maken over beleidsafstemming, het samen voorbereiden op nieuwe wetgeving, etc. Dit vindt dus met name plaats in wat in de gemeenten 'het domein van het college van B en W' heet. Dit kan gebeuren door en op initiatief van één of meerdere gemeenten, maar ook het Dagelijks Bestuur kan het initiatief nemen. Besluitvorming hierover vindt plaats op het niveau van de colleges en het Dagelijks Bestuur. De inhoudelijke koers wordt bepaald in de Portefeuillehoudersoverleggen.
- *Bedrijfsvoering en uitvoerende taken*; als door de gemeenten besloten is dat een uitvoerende taak aan Holland Rijnland wordt overgedragen, dan dient het Dagelijks Bestuur die taak uit te voeren. De kaders daarvoor worden bepaald in de begroting en eventueel in een beleidskader. Deze worden beide door het Algemeen Bestuur vastgesteld. Overige besluiten worden door het Dagelijks Bestuur genomen.
- *Belangenbehartiging*; het Dagelijks Bestuur heeft de taak om de belangen van de regio te behartigen bij andere overheden, maatschappelijke instellingen e.d. Het Dagelijks Bestuur opereert hier binnen de kaders zoals die door het Algemeen Bestuur zijn gesteld. Zoals in de Regionale Structuurvisie (RSV) en andere beleidsplannen.

In het kader: "Wat zijn de rollen van Holland Rijnland?" zijn de diverse rollen die de regio kent uitgeschreven.

Holland Rijnland in uw gemeente?

Elke gemeenteraad van een Holland Rijnland-gemeente wijst de vertegenwoordigers in het Algemeen Bestuur aan. Het is dus zaak dat deze vertegenwoordigers voor elke vergadering van het Algemeen Bestuur weten hoe de eigen gemeenteraad denkt over de voorstellen waarover het Algemeen Bestuur een besluit gaat nemen.

Wat zijn de rollen van Holland Rijnland?

De rollen van Holland Rijnland zijn onderverdeeld in vijf categorieën. Elke rol vraagt een andere betrokkenheid van raden en colleges.

Richtinggevende rol – Samenwerking bij onderwerpen waarvan de gemeenten met elkaar vinden dat deze een aanpak op de schaal van Holland Rijnland vereisen. De gemeenten doen hierbij via het Algemeen Bestuur richtinggevende uitspraken. Deze activiteiten passen in het basispakket van Holland Rijnland.

Platformfunctie – Er zijn twee manieren waarop het samenwerkingsorgaan de rol van platform kan vervullen:

- Een 'uitgeklede secretariaatsfunctie'. Een of meer gemeenten willen een onderwerp op de regionale agenda plaatsen. Deze gemeenten werken het onderwerp zelf verder uit. De regio zet het alleen op de agenda.
- Onderwerpen die het Dagelijks Bestuur op de agenda wil zetten en waarvan men ook zelf de voorbereiding doet.

Efficiency – Dit zijn taken waarvan de gemeenten met elkaar vinden dat het efficiënt is deze op de schaal van Holland Rijnland uit te voeren, omdat dit beter of goedkoper is.

Op verzoek van derden – Regelmatig zien andere partijen (provincie, maatschappelijke organisaties) een rol/taak voor het samenwerkingsverband weggelegd. De regio kan zo'n taak/rol oppakken als die goed past in de primaire taak van het samenwerkingsverband. In elk geval moet de vraag worden beantwoord of de samenwerkende gemeenten zo'n taak/rol ook zouden oppakken als een derde dit niet zou hebben gevraagd.

Bedrijfsvoering – Projecten en activiteiten die van belang zijn voor de bedrijfsvoering van Holland Rijnland vallen onder deze categorie. ■

In elk Portefeuillehoudersoverleg zijn alle colleges van B en W vertegenwoordigd. Het is echter de verantwoordelijkheid van het college om te bepalen hoe verantwoording over de ingenomen standpunten aan de eigen gemeenteraad plaatsvindt. Bij het innemen van standpunten in een Portefeuillehoudersoverleg zal een college zich primair laten leiden door reeds vastgesteld gemeentelijk beleid.

Om goed op de besluitvorming in Holland Rijnland in te spelen kent een groot aantal gemeenteraden een commissie (of werkgroep) regiozaken. Deze commissie kan de vergaderingen afstemmen op het vergaderschema van de regio, het geeft de kaders waarbinnen de gemeentelijke vertegenwoordigers aan de regionale bestuurstafel zich dienen te houden en controleert daarop. ►

De meeste gemeenten hebben een zogeheten regiocontactfunctionaris benoemd. Deze is goed op de hoogte van wat er in de regio speelt en wie uw aanspreekpunt is (ambtelijk of bestuurlijk) voor het regionale onderwerp in uw gemeente.

Op www.hollandrijnland.net is het handboek 'Best Practices' te raadplegen. Daarin is beschreven hoe een gemeentelijke organisatie zo goed mogelijk ingespeeld kan zijn op de regionale besluitvorming.

Meer informatie over wie vanuit uw gemeente in Holland Rijnland actief is kunt u vinden op: www.hollandrijnland.net, knop Bestuur en Organisatie, submenu Holland Rijnland in uw gemeente.

Hoe is besluitvorming in Holland Rijnland te beïnvloeden?

Het aantal vergaderingen van het Algemeen Bestuur is in principe beperkt tot vier keer per jaar. De agenda en stukken voor het Algemeen Bestuur worden drie weken voor de vergadering verzonden en zijn ook te vinden via www.hollandrijnland.net, knop Vergaderingen en Stukken. Daarvoor zijn de concept-voorstellen al in een Portefeuillehoudersoverleg besproken. Ook de agenda's en stukken voor deze overleggen worden drie weken voor de vergadering verzonden. En te vinden via www.hollandrijnland.net, knop Vergaderingen en Stukken.

In de praktijk zijn de concept-voorstellen voor het Algemeen Bestuur minstens acht weken voor de vergadering beschikbaar via internet. Omdat elke gemeente ook de agenda en stukken van de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur ontvangen kunnen gemeenten in een nog eerder stadium de besluiten beïnvloeden. Dat kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door leden van het Dagelijks Bestuur in de eerste fase van besluitvorming te benaderen. Of door voor het Portefeuillehoudersoverleg contact te zoeken met andere gemeenten, om te kijken welke andere gemeenten te overtuigen zijn van een standpunt. Of door in het Portefeuillehoudersoverleg de meerderheid te overtuigen. Of voor een vergadering van het Algemeen Bestuur een meerderheid te krijgen. Kortom: net als in de eigen gemeenteraad geldt ook hier dat voor het verkrijgen van draagvlak voor een opvatting sterke argumenten en transparant politiek spel noodzakelijk zijn.

Rechtstreekse beïnvloeding door inwoners

Ook inwoners kunnen rechtstreeks besluitvorming beïnvloeden, bijvoorbeeld: door in te spreken in het Algemeen Bestuur, door gemeentelijke vertegenwoordigers rechtstreeks te benaderen en te beïnvloeden, door schriftelijk voorstellen te doen. Dat een initiatief zeer succesvol kan zijn bewees een groep ouders die te maken hadden met wachtlijsten voor een VSO/ZMOK-school, voor hun kin-

deren. Na succesvol te hebben ingesproken in de vergadering van het Algemeen Bestuur hebben de portefeuillehouders Sociale Agenda snel zaken gedaan: er werden afspraken gemaakt over een nieuwe vestiging van de Leo Kannerschool.

Informatievoorziening

Goede informatievoorziening is cruciaal voor raadsleden en bestuurders om goed de eigen rol in de samenwerking te kunnen spelen.

www.hollandrijnland.net

Op www.hollandrijnland.net staat alle officiële informatie van het samenwerkingsorgaan, zoals agenda's, vergaderstukken en besluitenlijsten van het Algemeen en Dagelijks Bestuur en de portefeuillehoudersoverleggen. Maar ook persberichten, bekendmakingen, informatie over de belangrijkste beleidsonderwerpen en projecten en achtergrondinformatie over het samenwerkingsorgaan staan op de website van Holland Rijnland.

Holland Rijnland Berichten

Elke veertien dagen verschijnt de digitale nieuwsbrief Holland Rijnland Berichten. Hierin staat een samenvatting van de agenda's en verslagen van de vergaderingen van het Algemeen en Dagelijks Bestuur en de portefeuillehoudersoverleggen. Ook biedt de nieuwsbrief actualiteiten over de regio of regionale beleidsgebieden. Een abonnement is gratis en eenvoudig aan te vragen via www.hollandrijnland.net, knop Publicaties.

Leiden en Leiderdorp verzorgen een eigen digitale nieuwsbrief met berichten uit en over de regio. Deze nieuwsbrief verschijnt minimaal een keer per week en is gratis. Aanmelden via het e-mailadres: r.van.walsem@leiden.nl.

Kantoor en medewerkers Holland Rijnland

Voor vragen kunt u ook contact opnemen met de medewerkers van Holland Rijnland. Op www.hollandrijnland.net, knop Bestuur en Organisatie, submenu Ambtelijke Organisatie vindt u een lijst met contactpersonen.

De organisatie voert de beleidstaken uit en ondersteunt het regionaal bestuur. Holland Rijnland is ook verantwoordelijk voor enkele uitvoeringstaken: de Regio-taxi, de Urgentiecommissie Woonruimte en het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland.

Het kantoor van Holland Rijnland is centraal in de regio gevestigd aan het Schuttersveld 9 in Leiden, vlakbij het Centraal Station. ■

SamenGevat

In het regiomagazine SamenGevat worden regionale onderwerpen verder uitgediept, onderzocht en uitgelicht. In interviews, achtergrondartikelen en andere artikelen komen onder andere de onderwerpen voor het komend Algemeen Bestuur aan de orde. Het blad verschijnt minimaal vier keer per jaar. SamenGevat wordt naar regionale raadsleden en bestuurders gezonden. Daarnaast gaat het magazine ook naar andere organisaties en contactpersonen, zoals bij de provincie, diverse ministeries, de Tweede Kamer, maatschappelijke organisaties en bibliotheken. Een abonnement is gratis. ■

Colofon

Regiomagazine SamenGevat is een uitgave van samenwerkingsorgaan Holland Rijnland en verschijnt minimaal vier keer per jaar.

Adres: Schuttersveld 9, Postbus 558, 2300 AN Leiden,

☎ (071) 523 90 90, 📠 (071) 523 90 99

www.hollandrijnland.net

Verzendadministratie: secretariaat@hollandrijnland.net

of ☎ (071) 523 90 90

Redactie, fotografie, vormgeving en realisatie:

Cock Koelewijn, Martin van Duijn, Seashore Media, Katwijk ZH

Eindredactie: Holland Rijnland

In Holland Rijnland werken vanaf 1 april samen de gemeenten Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Rijnwoude, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude.